

POLYELER (GÖLOVALAR)

Doç. Dr. Muhammed Zeynel ÖZTÜRK [Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Coğrafya Bölümü
Dr. Öğrt. Üyesi Mesut ŞİMŞEK [Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Coğrafya Bölümü

Karstik alanların en büyük yer şekillerinden biri olan polyelerin tabanı genelde alüvyonlar ve göllerle kaplıdır. Önemli tarım alanlarını ve su kaynaklarını barındırması nedeniyle çevresinde yerleşimin yoğun olduğu polyelerin, yani gölovaların ülkemizdeki en belirgin örnekleri Batı Toros Dağları'nda bulunur.

Orta Avrupa kökenli bir kelime olan polye (polje), “düz alüvyal alan” veya “ova” anlamına gelir. Coğrafi açıdan ise polye su ile temas ettiğinde çözünebilir kayaçlar (karstik araziler) içerisinde gelişen, düz alüvyal tabanlı, düdenleri (su yutanları) olan ve oluşumunda tektonik faaliyetlerin

de etkili olduğu büyük kapalı çukurlukları ifade eder.

Bilimsel çalışmalar; polyelerin tektonik, karstik ve akarsu süreçlerinin bir birleşimi sonucunda karmaşık bir şekilde meydana geldiğini ortaya koyuyor. Yüzeysel olarak kapalı bir havza özelliği gösteren polyeler,

ayrıca iç drenaja da sahiptir. Diğer bir deyişle, polye tabanına ulaşan sular düdenler (su yutanlar) aracılığıyla yer altına iletilir.

Zaman zaman polye içerisindeki düdenler kil ve bitki parçaları gibi çeşitli maddeler nedeniyle tıkanınca polye tabanında göl oluşumu gerçekleşebilir. Başta



Suğla Gölü olmak üzere; Avlan Gölü, Sarıot Gölü, Gölhisar Gölü ve Püren Gölü polye tabanlarında gelişmiş göllerimizdendir. Bu yüzden polyeler “gölova” olarak da adlandırılır. Düdenleri tukanan polyeler zamanla dış drenaja açıldığında ise karakteristik polye özelliklerini kaybederek açık polyeye dönüşür.

Ülkemizde özellikle Toros Dağları çevresindeki birçok köy ve yayla yerleşmesinin yanı sıra Muğla, Milas, Bucak, Elmalı, Korkuteli, Akseki ve Derebucak gibi yoğun nüfuslu şehir ve ilçe merkezleri polyeler içerisinde ya da kenarında kuruludur.



Torosların en önemli polyelerinden bir tanesi olan Gembos Polyesi



Eynif Polyesi'ne ulaşan suların yer altına iletildiği düdenlerden bir tanesi

Sayınca en fazla olan ve en geniş alanları kaplayan polyelerin bulunduğu Batı Toroslar bölgesinde 100'ün üzerinde polye yer alır. Çeşitli yükseltilerde görülebilen polyeler genelde 400 ile 1.800 metre arası rakımlarda bulunur. Polyeler bu bölgede toplam olarak çok geniş alanları kapsasa da Toros kuşağındaki polyelerin çoğunun ova tabanı 10 km²'yi geçmez. Ülkemizin en büyük polyelerinden Elmalı 236 km², Kestel 126 km², Bozova 165 km², Muğla 41 km² ve Gembos 14 km² alana sahiptir.



Milas Polyesi'nin tabanına kurulmuş yerleşim yerlerinden Milas ilçe merkezi

Polye tabanları birinci sınıf verimli tarım arazisi niteliğinde olup zengin bir tarımsal ürün çeşitliliği sunar. Başta tahıl olmak üzere çilek, patates, karpuz, fasulye ve tütün gibi birçok ürün bu bölgelerde yetiştirilir.

Artan nüfus ve beraberinde gelen gıda ihtiyacı, bu verimli ovaların stratejik önemini daha da artırır. Yerleşmenin verimli tarım arazilerine doğru genişlemesi ise Toroslar gibi sınırlı tarım alanlarına sahip bölgeler için birer tehdit unsurudur. Bu nedenle yerleşmelerin, üzerinde verimli tarım arazileri bulunan polye tabanları yerine dağlık alanların yamaç kesimleri boyunca yapılması teşvik edilmeli ve tarım arazilerinin amaç dışı kullanımının önüne geçilmelidir.

Gölovaya dönüşme potansiyeli taşıyan polyeler ülkemizdeki önemli sulak alanlardandır. Bu sulak alanlar, büyük ve zengin bir ekosisteme ev sahipliği yapar. Örneğin, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından sulak alan ilan edilen Avlan Gölü, Elmalı Polyesi içerisinde yer alır. Gölün çevresinde bulunan yüzlerce bitkinin çoğu bu bölgeye özel, yani endemik türlerdir. Ayrıca, birçok sürüngen, balık, kuş ve memeli türü de bu alanda yaşar. Bu türler içinde Anadolu engereği, ak kuyruklu kartal ve yaban kurdu en dikkat çekenlerdendir. Ekolojisi, florası ve faunası ile muhteşem bir manzara sunan bu sulak alanı ziyaret etmenizi ve polyeyi yakından incelemenizi öneririz.

Zirai faaliyetler veya başka amaçlar için önemli sulak alanlardan olan gölovaların kurutulması, biyoçeşitlilik bakımından zengin bu ekosistemlerde telafisi çok zor büyük yaraların açılmasına neden olabilir. Bu nedenle, sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekosistem dengesi için, doğal ortamları ve sulak alanları korumaya yönelik hassasiyetin herkes tarafından gösterilmesi son derece önemlidir. ■

Kaynaklar

Doğan, U., Koçyiğit, A. ve Gökkaya, E., "Development of the Kembos and Eynif structural poljes: Morphotectonic evolution of the Upper Manavgat River basin, central Taurides, Turkey" *Geomorphology*, 278, 105-120, 2017.

Ford, D. ve Williams, P., *Karst Hydrology and Geomorphology*, John Wiley&Sons Ltd., Londra, 2007.

Şimşek, M., Doğan, U., Öztürk, M. Z., "Polyelerin Sunlandırılması ve Toroslardan Örnekler", *Jeomorfolojik Araştırmalar Dergisi* 5:1-14, 2020.

Şimşek, M., Öztürk, M. Z., Doğan, U., Utlu, M., "Toros Polyelerinin Morfometrik Özellikleri", *Coğrafya Dergisi*, 42: 101-119, 2021.

İzburak, R., *Sistematik Jeomorfoloji*, Harita Umum Müdürlüğü No: 6, Ankara, 1969.



Elmalı Polyesi içerisinde bulunan Avlan Gölü